

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

**K otázce vztahu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ a ústavní stížnosti
v judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu**

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: doktorské studium

2014
7. ročník

Autor: Mgr. Michal Sýkora

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do 7. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK. Nesouhlasím s použitím této práce orgány činnými v trestním řízení při koncipování rozhodnutí podle trestního zákoníku, trestního řádu, zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, zákona o mezinárodní justiční spolupráci, zákona o policii a dalších v úvahu přicházejících právních předpisů.

V Praze dne 14. dubna 2014

Mgr. Michal Sýkora

1. Úvod

Tento příspěvek má za cíl zkoumat otázku vztahu dovolání a ústavní stížnosti v rámci specifické problematiky jednoho z dovolacích důvodů. Jde podle mého názoru o téma velmi aktuální, neboť reflektuje rozhodovací praxi Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, která je dlouhodobě sporná a jejíž řešení by si zasloužilo širší odbornou debatu.

Ač i odborná veřejnost zůstává v hodnocení nastalé situace poněkud zdrženlivější (srov. přehled literatury dále v textu), je nepochybné, že mezi vrcholnými orgány soudní moci České republiky hoří již více než jednu dekádu tichý, ale o to urputnější spor. Tento spor se týká výkladu dovolacího důvodu vymezeného v ustanovení § 265 odst. 1 písm. g) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále i jen „*TrŘ*“).

Na jedné straně tohoto sporu stojí Nejvyšší soud, který trvá na restriktivním výkladu uvedeného dovolacího důvodu, na straně druhé pak Ústavní soud, který ve svých nálezech opakovaně konstatuje, že je na místě naopak výklad co nejširší. Situace pak z pohledu Ústavního soudu nejvíce připomíná příslovečné marné bušení do vrat Nejvyššího soudu či házení hrachu na jeho zdi se snahou upozornit na trvajících neústavnost a neudržitelnost zvoleného postupu, zatímco z pohledu Nejvyššího soudu jde o sisyfovskou snahu přesvědčit Ústavní soud o své pravdě restriktivního výkladu. Ačkoliv se může zdát, že spor zatím nemá jasného vítěze, neboť v ojedinělých případech Nejvyšší soud přístup Ústavního soudu respektuje, v jiných je to naopak Ústavní soud, kdo restriktivnímu výkladu dává za pravdu, lze předpokládat, že poraženým nakonec v tomto ohledu zůstane vrcholný orgán obecných soudů, zatímco nejvyšší garant ústavnosti naplní heslo „kdo se směje naposled...“

Vzhledem k vzájemnému postavení obou soudů by ani jiný výsledek nebyl logický, snad leda pouze za předpokladu, že by Ústavní soud „sám chtěl“ a přijal výklad Nejvyššího soudu za svůj. Ani v takovém případě však nelze očekávat, že by tuto situaci byl ochoten interpretovat tak, že byl konstantní praxí obecných soudů přesvědčen o nesprávnosti svého původního výkladu.

2. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ

Již po přijetí velké novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., která zavedla institut mimořádného opravného prostředku dovolání do českého právního řádu, bylo zřejmé, že právě tento dovolací důvod bude ze strany osob oprávněných dovolání podat využíván nejčastěji. Svědčila tomu jeho dikce, která dovolatele sváděla k široké interpretaci, resp. k přesvědčení, že pod toto ustanovení lze subsumovat kteroukoli argumentaci, ať už ryze právního či skutkového rázu. Podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ je totiž možno dovolání podat, pokud rozhodnutí, proti němuž směřuje, spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném hmotně právním posouzení. Že půjde o důvod skutečně nejfrekventovanější, potvrdila ostatně následně i rozhodovací praxe Nejvyššího soudu.¹

Tato praxe se však zároveň začala vymezovat proti široce pojatému výkladu uvedeného dovolacího důvodu. Ten má primárně sloužit k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoli z hlediska procesních předpisů. Proto se nelze domáhat samotného přezkoumání skutkových zjištění, na nichž je založeno napadené rozhodnutí nebo jemu předcházející rozhodnutí, ani přehodnocování provedeného dokazování.² Uvedená judikatura upozorňovala především na to, že dovolání nenahrazuje ani nedoplňuje institut odvolání, ani žádné další opravné prostředky, a dovolací soudu není zásadně příslušen k tomu, aby znovu (po soudu odvolacím) přezkoumával skutková zjištění. Ve svých rozhodnutích se proto Nejvyšší soudu v podstatě odmítl zabývat jakoukoli argumentací, která (často byť i jen vzdáleně) směřovala do skutkových zjištění či hodnocení důkazů soudy I. a II. stupně.

Tento přístup však brzy (viz níže) narazil na odpor v judikatuře Ústavního soudu, který se domníval, že zvolený výklad je v některých případech považován za příliš restriktivní, a opakovaně a dlouhodobě proto Nejvyšší soud nabádá k tomu, aby tento svůj výklad přehodnotil.

¹ Srov. např. Hrachovec, P. *Dovolání v trestních věcech třetím rokem*. In *Bulletin advokacie*, č. 11 – 12, 2004, s. 12.

² K tomu srov. rozhodnutí č. 36/2004 Sb. rozh. tr, a dále rozhodnutí publikovaná v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. T 396, T 419, T 420, T 475 či T 486 a dalších či viz Šámal, P. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3164.

3. Porušení konkrétních práv dovolatele

V rámci svých nálezů dovedl Ústavní soud postupně několik článků Ústavy České republiky³ (dále jen „Ústava“), Listiny základních práv a svobod⁴ (dále jen „Listina“) a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁵ (dále jen „Úmluva“), jejichž porušení spatřuje v restriktivním výkladu § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ.

Předně se samozřejmě jedná o porušení práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Právo na spravedlivý proces je velmi širokým a v podstatě o zastřešujícím pojem, který v sobě zahrnuje mnoho různých jiných práv, na jejichž dodržování je nutno bez výhrady trvat, má-li být celý soudní (a trestní zejména) proces sám o sobě považován za spravedlivý.⁶ Samotný výklad tohoto práva jde však daleko nad rámec tohoto příspěvku.

Právo na spravedlivý proces tak může být porušeno různorodým jednáním a i v judikatuře Ústavního soudu je za porušení práva na spravedlivý proces považováno porušení řady jiných práv zaručených Listinou či Úmluvou.⁷ Ústavní soud tedy restriktivním výkladem dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ primárně dovozuje porušení práva na spravedlivý proces, a to zejména porušením čl. 4, čl. 90, čl. 95, a čl. 96 odst. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 Listiny.

Před samotným rozbořem relevantní judikatury je vhodné si tyto články alespoň stručně charakterizovat.

Čl. 4 Ústavy zaručuje, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci. Podle tohoto ustanovení nemůže být žádné základní právo ani svoboda vyloučeno ze soudní ochrany. To znamená, že právní řád České republiky musí zajišťovat, aby ohledně těchto práv

³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

⁴ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

⁶ K tématu srov. zejm. Molek, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 13 a násl.

⁷ Viz I. Pospíšil in Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 728 a 729.

a svobod mohl rozhodovat soud. Ustanovení výslovně nestanoví, v jakém řízení a jakým způsobem má soud tuto ochranu poskytovat. Je proto třeba mít za to, že požadavku Ústavy je učiněno zadost v případě, že zákon umožní jakýkoli způsob soudní ochrany obecnými soudy či Ústavním soudem jako institucemi vykonávajícím jménem republiky soudní moc (viz čl. 81 Ústavy).⁸ Žádný soud tak nesmí nikdy rezignovat na ochranu základních práv a svobod jednotlivce, a to ani odkazem na nedostatečnou právní úpravu.

S ustanovením čl. 4 Ústavy bezprostředně souvisí rovněž čl. 90 Ústavy. Podle něj jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy. Toto ustanovení tak upravuje základní účel, kterému mají soudy především sloužit, tedy poskytovat ochranu právům. Lze jej chápat jako přímou ústavní povinnost nařízenou soudům, aby při rozhodování, v návaznosti na výše uvedený čl. 4 Ústavy, poskytovaly zmíněnou ochranu.⁹ Jak dovedil ve své judikatuře Ústavní soud, z těchto zásad vyplývá, že výkon soudní moci musí směřovat k uplatnění ideálů spravedlnosti, jakékoli odírání ochrany zaručených práv tak není možné.¹⁰

V souladu s čl. 95 Ústavy je soudce při svém rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu. Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu. Ustanovení zakládá povinnost soudu řídit se pouze uvedenými předpisy, nikoli například podzákonnými normami, s výjimkou toho, kdy považuje zákon protiústavní (čl. 95 odst. 2 Listiny).¹¹

Čl. 96 odst. 1 Ústavy uvádí, že všichni účastníci mají před soudem rovná práva. Obdobné právo normuje i článek 37 odst. 3 Listiny, podle nějž jsou si všichni účastníci v řízení rovni. Podle Ústavního soudu je zásada rovnosti stran stěžejní zásadou spravedlivého procesu a soudy mají povinnost zajistit účastníkům řízení rovnoprávné možnosti

⁸ Hendrych, D., Svoboda, C. a kol. *Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck. 1997, s. 5.

⁹ Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. *Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2007, s. 744.

¹⁰ Srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 575/03 ze dne 26. října 2004 (č. 158/2004 USn.).

¹¹ Pavlíček, V., Hřebejk, J. *Ústava a ústavní řád České republiky. Svazek I. Ústava České republiky. 1. vydání.* Praha: Linde, 1994, s. 230.

v uplatňování práv. Řízení jako celek musí být vedeno za respektování zásad spravedlivého procesu, jehož jedním ze základních elementů je princip „rovnosti zbraní“.¹²

Ústavní soud spatřuje ve své konstantní judikatuře porušení práva na spravedlivý proces a všech výše uvedených práv právě mimo jiné i v restriktivním výkladu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ ze strany Nejvyššího soudu. Tato judikatorní linie Ústavního soudu nahlíží na přípustnost dovolání zejména optikou výše uvedeného čl. 4 Ústavy, tedy z toho hlediska, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci. Podle tohoto přístupu jsou obecně soudy, bez ohledu na instanci, ve které rozhodují, vždy povinny poskytnout ochranu základnímu právu a jakákoli námitka, která může být uplatněna v řízení o ústavní stížnosti, musí být rovněž uplatnitelná již v řízení před obecnými soudy. Tento stálý náhled na posuzování přípustnosti dovolání se podle odborné literatury uplatňuje v judikatuře Ústavního soudu již od roku 2004 a je k nalezení v celé řadě nálezů.¹³

Je však třeba poukázat na to, že z některých rozhodnutí Ústavního soudu jednoznačně vyplývá, že se kriticky vyjádřil k restriktivnímu výkladu dovolacího důvodu podle § 265 odst. 1 písm. g) TrŘ již krátce po zavedení mimořádného opravného prostředku dovolání do českého právního řádu a spatřoval v něm primárně porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Dovodil tak například v nálezech sp. zn. IV. ÚS 565/02 ze dne 29. září 2003 (č. 113/2003 USn., publikovaný rovněž v časopise Soudní rozhledy, č. 1, 2004, s. 12), sp. zn. IV. ÚS 558/02 ze dne 18. června 2003 (č. 95/2003 USn.) či sp. zn. IV. ÚS 219/03 ze dne 20. února 2004 (č. 25/2004 USn.).

V nálezu č. 113/2003 USn. uvedl: „...výklad citovaného ustanovení trestního řádu provedený Nejvyšším soudem lze označit za velmi restriktivní a odporující smyslu a záměru zavedení tohoto mimořádného opravného prostředku do trestního procesu. Nejvyšší soud tím, že nerozhodl o podaném dovolání stěžovatelky meritorně, ačkoliv zde byl dán dovolací důvod ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, nedodržel stanovený postup ve smyslu

¹² Viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 463/2000 ze dne 27. srpna 2001 (č. 122/2001 USn.). Blíže k rovnosti účastníků soudního řízení viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 777 a násl., či Klíma, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1350 a násl.

¹³ Uvedené zejm. viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 732, bod 21.

čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“ V nálezu č. 95/2003 USn. byl Ústavní soud ve své kritice ještě tvrdší: „*je za účelné přisvědčit výhradám Nejvyššího státního zastupitelství v Brně, pokud jde o interpretaci ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu Nejvyšším soudem. Výklad tohoto ustanovení spočívající v tom, že v rámci řízení o dovolání náleží Nejvyššímu soudu toliko posouzení, zda ve výroku o vině skutková věta odpovídá větě právní, resp. zda skutková věta představuje slovní vyjádření posuzovaného skutku tak, aby obsahovala všechny relevantní okolnosti z hlediska použité právní kvalifikace, bez ohledu na jakékoliv námitky týkající se právních vad řízení před soudy obou stupňů uplatněné v dovolání a bez přihlédnutí k tomu, zda skutek tak, jak je popsán v odsuzujícím rozsudku, byl skutečně prokázán, lze označit za velmi restriktivní a odporující smyslu a záměru zavedení tohoto mimořádného opravného prostředku do trestního procesu.*“

Nutno poznamenat, že vybrané právní věty těchto ustanovení se však dané problematice netýkaly, a proto tato rozhodnutí nevyvolala větší odezvu například v odborných právnických časopisech.

Šířeji se k dané problematice Ústavní soud vyjádřil poprvé patrně v nálezu sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. března 2004 (č. 42/2004 USn.), ačkoli ani v tomto případě nebyla ke škodě věci vybrána právní věta, která by se danou problematikou zabývala. Nález je však již citován v odborné literatuře i v dalších nálezech kritizujících restriktivní výklad § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ. Ústavní soud zde vedle čl. 36 odst. 1 Listiny konkretizoval i další ustanovení, jež byla daným postupem porušena. V restriktivním výkladu dovolacího důvodu spatřoval porušení zejména čl. 4 a čl. 90 Ústavy: „...*je podle Ústavního soudu třeba vyjít z premisy, že soudy poskytují jednotlivci ochranu jeho práv (čl. 90 Ústavy); tuto premisu musí mít soud na vědomí vždy, když rozhoduje o právech jednotlivce. Rozhodování soudu (...) se nemůže ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce tím spíše, že čl. 4 Ústavy staví základní práva pod ochranu soudní moci.*“

V kritice přístupu Nejvyššího soudu pokračoval Ústavní soud i v nálezu sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. srpna 2004 (č. 114/2004 USn.), v němž Nejvyšší soud upozornil, že ani dovolací řízení se v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou.

Ústavní soud znovu v tomto případě dovedl porušení čl. 4 a čl. 95 Ústavy, které zavazují soudní moc k ochraně základních práv. V tomto duchu je pak třeba vykládat i zákonné vymezení dovolacích důvodů, ze kterého nemůže být vyvozen rozhodovací postup,

který by zakládal různost v možnosti přístupu odlišných skupin účastníků řízení k Nejvyššímu soudu, čímž by docházelo ke zřetelnému porušování čl. 37 odst. 3 Listiny. Podle Ústavního soudu přezkumný rámec nelze vymezit tak, že bude omezeno základní právo na přístup k soudu pro dovolatele, který jinak v celém řízení střežil svá práva náležitým procesním postupem, avšak přesto, a to jen v důsledku pochybení soudů nižších stupňů, došlo k zásahu do jeho základního práva. Stejně tak musí výklad dovolacích důvodů respektovat ústavní příkaz rovnosti účastníků řízení, zakotvený mimo jiné v čl. 96 odst. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 Listiny. Ústavní soud i v tomto nálezu dovodil, že porušení všech uvedených práv znamená zejména porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Z nálezu je přitom patrné, že domnívá-li se Nejvyšší soud, že *zákonné vymezení dovolacích důvodů vede v rozhodovací praxi k vyloučení určitých vad, které mohly vést k zásahu do základního práva z přezkumu v rámci dovolacího řízení, (...) pak to nutně vede k závěru, že trestní řád zakládá protiústavní nerovnost odsouzených. V takové situaci je Nejvyšší soud povinen buď vyložit trestní řád ústavně konformním způsobem a takový přezkum umožnit, nebo předložit Ústavnímu soudu návrh na zrušení těch ustanovení trestního řádu, která podle jeho názoru brání v meritorním, resp. kvazimeritorním přezkumu námitek protiústavního procesního postupu.* Je zjevné, že Ústavnímu soudu již po nějaké době přetékal pověstný pohár trpělivosti, neboť v tomto nálezu přímo vyzval Nejvyšší soud k případnému postupu podle ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy, podle něhož dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu. Nejvyšší soudu však na tuto zjevnou pobídku nereagoval a věc Ústavnímu soudu doposud nepředložil.

Imperativně a vůči Nejvyššímu soudu zcela zřetelně se Ústavní soud opětovně vyjádřil i v nálezu sp. zn. I. ÚS 375/06, ze dne 17. prosince 2007 (č. 225/2007 USn.): *„Nejvyšší soud je ústavně zavázán (čl. 4 Ústavy) interpretovat dovolací důvody tak, aby mohla být přezkoumána námitka porušení základních práv dovolatelů.“*

Z další rozhodovací činnosti Ústavního soudu na obdobné téma lze upozornit například na nálezy sp. zn. IV. ÚS 216/04 ze dne 28. listopadu 2005 (č. 215/2005 USn.), sp. zn. II. ÚS 193/04 ze dne 13. července 2006 (č. 138/2006 USn.) či sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. září 2006 (č. 156/2006 USn.), v nichž Ústavní soud dovodil, že postup Nejvyššího soudu spočívající v restriktivním výkladu dovolacích důvodů uvedených v § 265b TrŘ je mimo rámec zásad spravedlivého procesu a dovodil porušení práv podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny.

Na problematický výklad uvedeného dovolacího důvodu mezi Nejvyšším soudem a Ústavním soudem časem reagovala rovněž odborná literatura.¹⁴ Rozhodně se tak však neděje v míře, jakou by si uvedená problematika se závažným ústavněprávním rozměrem zasloužila.

I přes všechna uvedená upozornění Ústavního soudu dochází ze strany Nejvyššího soudu k opakovanému restriktivnímu výkladu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ v neprospěch dovolatelů. Již samo toto zjevné a svévolné nerespektování konstantní rozhodovací praxe nejvyššího garanta ochrany ústavnosti ze strany Nejvyššího soudu lze považovat za vybočení z rámce spravedlivého procesu a legitimního očekávání účastníků trestního řízení. Lze konstatovat, že dovolatel ani s detailní znalostí rozhodovací činnosti Ústavního soudu nemůže v současné době odhadnout, jak se k jeho relevantní argumentaci, která z této rozhodovací činnosti vychází, Nejvyšší soud postaví. Tato dovolání tak nejčastěji končí odmítnutím z důvodu uvedeného v ustanovení § 265i odst. 1 písm. b) TrŘ, tedy že jsou podána z jiného důvodu, než je uveden v § 265b TrŘ.

Nejvyšší soud dokonce ve své rozhodovací činnosti ustálenou judikaturu Ústavního soudu ostentativně ignoruje, ale často se k restriktivnímu výkladu v některých svých rozhodnutích dokonce hlásí. Například v usnesení sp. zn. 4 Tdo 1198/2013 ze dne 27. listopadu 2013 výslovně uvedl: „*Už samo chápání dovolání jako mimořádného opravného prostředku ospravedlňuje restriktivní pojetí dovolacích důvodů Nejvyšším soudem...*“ Je pozoruhodné, že v rámci odůvodnění odkazoval na usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 73/03 ze dne 27. května 2004, které rovněž uvedenou myšlenku obsahovalo.

Uvedené usnesení Ústavního soudu dokládá skutečnost uvedenou v úvodu tohoto příspěvku, že v judikatuře obou soudů se objevují výjimky (excesy) zastávající stanovisko odlišné od jejich jinak konstantní judikatury (ačkoliv v roce 2004, kdy došlo k vydání výše

¹⁴ Např. Malenovský, R. *Výklad ust. § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu ve většinové rozhodovací praxi Nejvyššího soudu pohledem ústavně zaručených základních práv a svobod*. In: *Trestněprávní revue*, č. 2, rok 2007, s. 44, či Herc, T. *Povinnost obecných soudů poskytovat ochranu základním právům a svobodám podle čl. 4 Ústavy ve světle judikatury Ústavního soudu*. In: Kokeš, M., Pospíšil, I. (ed.) *In dubio pro libertate. Úvahy nad ústavními hodnotami a právem. Pocta Elišce Wagnerové u příležitosti životního jubilea*. Brno: Masarykovo univerzita, 2009, či Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 732 – 733.

uvedeného usnesení, bylo možno o konstantní judikatuře Ústavního směru v tomto ohledu mluvit jen s jistou opatrností).

Domnívám se, že odkaz Nejvyššího soudu na toto rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být považován za relevantní a argumentaci v něm uvedenou již nelze použít. Tomuto názoru odpovídají dva základní důvody:

a) stáří tohoto usnesení (rok 2004), kdy názory jím vyslovené byly podle názoru stěžovatele výše citovanou bohatou a konstantní judikaturou Ústavního soudu již dávno jednoznačně překonány, jedná se o zjevný exces z rozhodovací praxe soudu,

b) usnesení nebylo Ústavním soudem podle § 59 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, nikdy publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení, nejde tedy o rozhodnutí, kterému by sám Ústavní soud přiznával všeobecnou argumentační hodnotu a považoval za nutné seznámit s ním širší odbornou a laickou veřejnost. Ústavní soud totiž publikuje zejména ta typová usnesení, z nichž je zřejmá jeho praxe při posuzování procesních náležitostí podaných návrhů.¹⁵ Tím uvedené usnesení není a názor v něm obsažený je ojedinělou výjimkou v rozhodovací praxi Ústavního soudu. Rozhodnutí nebylo publikováno ani v odborných právnických časopisech.¹⁶

Za zjevně účelový a ústavnímu pořádku odporující přístup lze podle mého názoru obecně považovat i situaci, kdy soudy vycházejí účelově při svém rozhodování z takové judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, která je v rámci jejich rozhodování zjevným excesem, který samy tyto soudy nepovažují za převratnou změnu dosavadních názorů, resp. rozhodnutí z jejich pohledu není tak významné, aby s ním seznámily odbornou veřejnost. Tento přístup se v rámci odmítání dovolání, která na základě restriktivního výkladu nespádají pod ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ, zjevně v judikatuře Nejvyššího soudu uplatňuje. Uvedené rozhodnutí bohužel rozhodně není výjimkou a lze se pouze ptát, proč se Nejvyšší soud v těchto svých rozhodnutích neodvažuje polemizovat s konstantní judikaturou Ústavního soudu a v souladu s heslem „tonoucí se stěbla chytá“, odkazuje na zjevný judikatorní exces.

¹⁵ Srov. Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. *Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2., přepracované a rozšířené vydání.* Praha: C. H. Beck, 2007, s. 324.

¹⁶ K otázce významnosti správné argumentace judikaturou srov. zejm. Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. *Judikatura a právní argumentace. Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou. 1. vydání.* Praha: Auditorium, 2006, s. 113 a násl.

Součástí práva na spravedlivý proces je totiž nepochybně i právo na předvídatelné rozhodování, resp. požadavek vyloučení překvapivých rozhodnutí. Vyloučení překvapivých rozhodnutí by se mělo vztahovat též na situace nerespektování ustálené judikatury, tj. případy, kdy soud vědomě a bez jednoznačných a legitimních důvodů ignoruje existující judikaturu a rozhoduje navzdory ní jinak.¹⁷ Odmítl-li Nejvyšší soud respektovat ustálenou judikaturu Ústavního soudu, měl ve svém rozhodnutí také uvést důvody, které ho k tomuto rozhodnutí vedly. Není však známo, že k tomu v některém z rozhodnutí Nejvyššího soudu došlo.

Naposledy se Ústavní soud uvedenou problematikou zabýval stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. března 2014. Ačkoli toto stanovisko se primárně zabývalo otázkou nutnosti vyčerpat mimořádný opravný prostředek dovolání před podáním ústavní stížnosti¹⁸, vyjádřil se Ústavní soud v bodě 20 i k předmětné problematice: „*Důvody dovolání jsou specifikovány taxativním způsobem v § 265b odst. 1 písm. a) až písm. l) trestního řádu. Dovolací důvody jsou natolik konkretizovány, že o jejich obsahu není v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu ČR pochyb. V některých případech ovšem vznikají pochybnosti při aplikaci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, podle kterého dovolání lze podat, jestliže „rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení“.* Výklad tohoto dovolacího důvodu byl krátce po jeho zavedení novelou trestního řádu č. 265/2003 Sb. prováděn Nejvyšším soudem velmi

¹⁷ Srov. Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 744, body 54 a 55.

¹⁸ V nedávné minulosti byla totiž ústavní stížnost buď opakovaně považována za předčasnou (za situace kdy se stěžovatel obrátil na Ústavní soud bez předchozího využití institutu dovolání) či naopak Ústavním soudem odmítnuta pro opožděnost v důsledku nesprávného vyhodnocení následků podaného dovolání stěžovatelem (srov. výstižně k této problematice Moravec, O. *Vztah ústavní stížnosti a dovolání jako systémový problém právního řádu České republiky*. In: *Právní rádce*, č. 4, 2012, s. 137. Dále i Šimíček, V. *Ústavní stížnost. 3. aktualizované a přepracované vydání*. Praha: Linde, a. s., 2005, s. 119 a násl., či Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. *Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2., přepracované a rozšířené vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 490 a násl. Ačkoliv tato praxe českých soudů byla v poměrně nedávné době řešena i Evropským soudem pro lidská práva v rozsudku *Janýr a ostatní proti České republice* ze dne 13. října 2011 (č. stížnosti 12579/06, 19007/10 a 34812/10), kde byla situace ze strany ESLP kritizována, nebylo až do vydání tohoto stanoviska jasné, jak na tento rozsudek Ústavní soud ve své judikatuře zareaguje.

restriktivně a Ústavní soud se k tomuto přístupu při kontrole ústavnosti opakovaně vyjádřil. Zaujal stanovisko, podle kterého příliš restriktivní výklad důvodnosti dovolání je ústavně neudržitelný. V této souvislosti Ústavní soud připomněl, že dovolací řízení se v žádném svém stádiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu (náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 669/05, ze dne 5. 9. 2006).“

Vzhledem k tomu, že stanovisko je v době uzavření rukopisu tohoto příspěvku staré cca jeden měsíc, je nutno si na reakci Nejvyššího soudu ještě vyčkat. Podle mého názoru však nelze očekávat zásadní změnu nastolené judikatorní linie a tichá válka mezi Nejvyšším soudem a Ústavním soudem bude s největší pravděpodobností pokračovat i nadále.

4. Návrh *de lege ferenda*

Domnívám se, že problém by měl být jedním z hlavních témat úpravy mimořádných opravných prostředků v rámci již probíhající rekodifikace trestního řádu. V rámci nového vymezení dovolacích důvodů je na místě důvod dnes uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ co nejlépe a nejpřesněji specifikovat ve prospěch praxe.

Je pak na zákonodárci, zdali se přikloní k výkladu Nejvyššího soudu či Ústavního soudu. Domnívám se, že přílehavější zřízení demokratického právního státu je výklad zastávaný v současné době Ústavním soudem. Nejvyšší soud zcela jistě nelze vynechat z povinnosti ochrany ústavnosti a respektování a ochrany základních práv a svobod, jestliže není pochyb o tom, že jsou tímto pravidlem vázány i soudy nižších stupňů.

Rekodifikace je však samozřejmě běh na dlouhou trať, proto lze legislativní změnu v tomto ohledu očekávat teprve až v horizontu několika dalších let.

5. Závěr

Výklad ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ je problematický. Na základě výše uvedených poznatků o tom není pochyb. Již více než deset let je Nejvyšším soudem zastáván přísně restriktivní výklad tohoto dovolacího důvodu v neprospěch dovolatelů. Tato praxe je ze strany Ústavního soudu opakovaně kritizována a Nejvyšší soud je nabádán naopak k co nejširšímu výkladu uvedeného dovolacího důvodu tak, aby mohl dostát své povinnosti ochrany práv a svobod.

Uvedené názory Ústavního soudu však nejsou ze strany Nejvyššího soudu v jeho judikatuře zohledňovány, resp. jsou ignorovány s výslednou argumentací, že je na místě restriktivní výklad ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) TrŘ.

Tato situace je dlouhodobě neudržitelná, neboť přináší citelnou nejistotu pro účastníky trestního řízení, kteří mohou být i přes detailní znalost judikatury Ústavního soudu nepříjemně překvapeni, že Nejvyšší soud tuto rozhodovací praxi nejen nerespektuje, ale argumentačně směřuje jednoznačně proti ní. Domnívám se však, že situace nedozná změn ani po vydání stanoviska Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. března 2014 citovaného výše.

Lze proto očekávat, že do hry vstoupí v nejbližší budoucnosti ten „třetí vzadu“, tedy zákonodárce a k řešení otázky přistoupí v rámci probíhající rekodifikace trestního řádu. V tomto ohledu lze však změnu očekávat v horizontu několika let, neboť rekodifikační činnost je v současné době teprve ve svých počátcích.

Do té doby bude ke škodě věci i nadále pravděpodobně probíhat tichý spor mezi oběma soudy.

Seznam použité literatury

- Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. *Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2., přepracované a rozšířené vydání.* Praha: C. H. Beck, 2007.
- Hendrych, D., Svoboda, C. a kol. *Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 1997.
- Klíma, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009.
- Kokeš, M., Pospíšil, I. (ed.) *In dubio pro libertate. Úvahy nad ústavními hodnotami a právem. Pocta Elišky Wagnerové u příležitosti životního jubilea.* Brno: Masarykovo univerzita, 2009.
- Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. *Judikatura a právní argumentace. Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou. 1. vydání.* Praha: Auditorium, 2006.
- Molek, P. *Právo na spravedlivý proces.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012.
- Pavliček, V., Hřebejk, J. *Ústava a ústavní řád České republiky. Svazek I. Ústava České republiky. 1. vydání.* Praha: Linde, 1994.
- Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. *Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2007.
- Šámal, P. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013.
- Šimíček, V. *Ústavní stížnost. 3. aktualizované a přepracované vydání.* Praha: Linde, a. s., 2005.
- Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012.

Časopisecká literatura:

- Hrachovec, P. *Dovolání v trestních věcech třetím rokem.* In Bulletin advokacie, č. 11 – 12, 2004, s. 12.
- Malenovský, R. *Výklad ust. § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu ve většinové rozhodovací praxi Nejvyššího soudu pohledem ústavně zaručených základních práv a svobod.* In: Trestněprávní revue, č. 2, rok 2007, s. 44.
- Moravec, O. *Vztah ústavní stížnosti a dovolání jako systémový problém právního řádu České republiky.* In: Právní rádce, č. 4, 2012, s. 137.